

DE CHRISTELIJKE MISSIONERING IN DE VLOEIBARE MODERNITEIT EEN PLURALITEIT ALS NOODZAAK¹

ARNAUD JOIN-LAMBERT
Collationes 51 (2021) 25-41

In het Westen worden alle instituties geconfronteerd met ernstige crisissen, zowel van binnenuit als van buitenaf, die een impact hebben op hun structuur, hun gezag en de manier waarop zij in een wereld in verwarwing hun plaats moeten vinden. Het jaar 2020 en de covid-19-pandemie hebben deze situatie nog verergerd. De katholieke Kerk wordt door deze crisissen midscheeps geraakt, waarbij haar verantwoordelijken zich van verbijsterd tot ontmoedigd voelen, terwijl ze zich merkwaardig genoeg ook voor een missionaire vernieuwing inzetten. Maar de aansporingen en praktijken die hierbij horen, lijken in verspreide orde te gebeuren; wat niet bevorderlijk is voor de vernieuwing en verlevendiging, die nochtans door allen worden gewenst. De andere grote christelijke denominaties van het Westen voelen zich evenmin op hun gemak tegenover de uitdagingen waarvoor de vloeibare moderniteit hen plaatst.

Deze metafoor van de vloeibaarheid, die door Zygmunt Bauman gepromoot werd, heeft zich geleidelijk opgedrongen als een van de suggestiefste beelden om het verlies aan consistentie en gezag van de instituties ten voordele van een triomf van het individu tot uitdrukking te brengen². Elke groep, gestructureerd of niet, wordt erdoor uitgedaagd zichzelf te herdenken om het hoofd te kunnen bieden aan de ingrijpende veranderingen, op straffe van te verdwijnen of minstens elke maatschappelijke betekenis te verliezen en zelfs tot een sectaire groep te onttaarden. Volgens de metafoor van Bauman bestaat dit herdenken erin van een vaste naar een vloeibare toestand over te gaan³. Ik heb mij sinds 2014 beziggehouden met de

¹ Dit artikel is een synthese door de auteur van twee eerder verschenen artikels: *La mission chrétienne en modernité liquide. Une pluralité nécessaire*, in *Études* nr. 4241 (september 2017) 73-82 [Italiaanse, Spaanse, Portugese, Engelse vertalingen]; *L'éclatement des théories et pratiques missionnaires dans l'Église catholique. Le primat des affinités sur les frontières confessionnelles*, in *Istina* 65 (2020) 129-141.

² Z. BAUMAN, *Liquid Love. On the Frailty of Human Bonds*, Cambridge, Polity Press, 2003; Id., *Vloeibare tijden. Leven in een eeuw van onzekerheid*, Utrecht, Uitgeverij Klement, 2018; Id., *Le présent liquide. Peurs sociales et obsessions sécuritaires*, Parijs, Seuil, 2007.

³ Men begon te spreken over een 'vloeibaar ziekenhuis' in de gezondheidszorg, een 'vloeibare democratie' in de politieke wetenschappen, een 'vloeibare school' in de wereld van het onderwijs en zelfs over een 'vloeibare oorlog'.

vraag wat dit voor de katholieke Kerk en haar missionaire praktijk kon betekenen⁴, wetend dat anglicaanse theologen het begrip van de 'vloeibare Kerk' reeds in hun onderzoek hadden betrokken.

In deze algemene context dringen twee vragen zich op, die overigens overal en altijd gesteld zouden kunnen worden: 1) wat te doen om verder Kerkbetrokken te leven en het evangelie in de huidige tijd te verkondigen?; 2) hoe te werk gaan om te beantwoorden aan de missieopdracht van Jezus Christus aan zijn apostelen? Anders gezegd, is er een vorm van missionering mogelijk die afgestemd is op een vloeibare Kerk in de vloeibare moderniteit? En kunnen de verschillende geloofsovertuigingen van de Kerken en de christelijke gemeenschappen bij het bepalen van deze vorm een rol spelen? Misschien moet nu reeds wat verduidelijkt worden wat er bij een vloeibare Kerk in het geding is. Het gaat er niet zozeer om vloeibaar te worden dan wel zijn geloof in de vloeibare moderniteit te beleven door 'Griek met de Grieken' te worden. De fundamentele kwestie behelst daarom niet zozeer de kerkelijke structuren, maar wel de manier waarop men de missionering aanpakt. In de lijn van de Zuid-Afrikaanse protestantse theoloog David Bosch spreekt men over het 'missionaire model'⁵ als een eigen manier om over de missionering te denken en er de contextuele dimensie in te integreren. Verschillende modellen kunnen in eenzelfde context co-existeren, afhankelijk van de keuzes van de verantwoordelijken, met name op theologisch gebied.

Ik zal eerst de vier missionaire modellen onder de loep leggen die thans binnen de katholieke Kerk min of meer harmonisch co-existeren. Vervolgens zal ik ingaan op de dynamiek van de *mission by causation*⁶, met daarbij aandacht voor de nieuwe zichtbaarheid van 'retrotopistische' praktijken en vooral voor het complexe probleem van de toe-eigening van neo-evangelicale methodes door katholieken. Ten slotte zal ik met behulp van het theoretische en praktische onderzoek van Michael Moynagh het zoeklicht richten op de fundamentele spanning tussen deze *mission by causation* en de dynamiek van de *mission by effectuation*⁷, om te eindigen met de bespreking van de criteria voor een goed onderscheidingsvermogen. De algemene vraagstelling zou men aldus kunnen samenvatten: is alles in orde vanaf het moment dat men zichtbare resultaten van de missionaire activiteit kan waarnemen?

⁴ A. JOIN-LAMBERT, *Vers une Église 'liquide'*, in *Études* nr. 4213 (2015) 67-78 [Duitse, Italiaanse, Spaanse vertalingen].

⁵ D. BOSCH, *Dynamique de la mission chrétienne. Histoire et avenir des modèles missionnaires* (Chrétiens en liberté), Parijs, Karthala, 1995, heruitgave 2009.

⁶ *By causation*: benadering waarbij gefocust wordt op een vooraf bepaald doel en dan de middelen gezocht worden om dat doel te bereiken (noot van de vertaler).

⁷ *By effectuation*: benadering die vertrekt vanuit de beschikbare middelen en mogelijkheden met de bedoeling die te gebruiken voor een of meerdere doelen die niet noodzakelijk vooraf bepaald worden (noot van de vertaler).

Drie missionaire modellen aan het einde van de 20ste eeuw

Op het gevaar af te schematisch te zijn, stel ik voor drie modellen van hedendaagse evangelieverkondiging te onderscheiden die min of meer theoretisch werden onderbouwd: de nieuwe evangelisatie, het voorstellen van het geloof en de pastoraal van de voortbrenging (*pastorale d'engendrement*).

Het begrip 'nieuwe evangelisatie' vond plotseling zijn weg in de katholieke Kerk als gevolg van de aansporingen van paus Johannes Paulus II vanaf 1983. Het is de uitdrukking van de eis om opnieuw een evangelisatie aan te vatten waarvan men dacht dat zij in volledig christelijke landen tot een goed einde was gebracht. Nadien heeft de paus geregeld aangedrongen op het belang van de innerlijke vernieuwing als voorwaarde om de niet-gelovigen te evangeliseren. Deze nieuwe evangelisatie kan voldoende breed opgevat worden om tegelijkertijd radicale vernieuwing en het beroep op de traditionele missioneringsmethodes te omvatten⁸. Ze heeft zich vooral verspreid in de nieuwe bewegingen en vooral in de nieuwe gemeenschappen, wat duidelijk aan het licht bracht hoe zwaar het de parochies viel om af te stappen van hun statische, en dus 'vaste', manier om het Evangelie te verkondigen. Daarvan vindt men een echo in de volgende woorden van paus Franciscus uit 2013: "De als missionering opgevatte pastoraal vereist dat men de comfortabele pastorale norm van 'men heeft het altijd zo gedaan' achter zich laat. Ik nodig iedereen uit om durvend en creatief te zijn bij dit noodzakelijke herdenken van de doelstellingen, de structuren, de stijl en de methoden van de evangelisatie binnen de eigen gemeenschappen"⁹.

Kenmerkend voor het missionaire handelen dat zich op de nieuwe evangelisatie beroept, is een 'gaan naar...' Het komt erop aan de middelen en de methoden te vinden om een relatie op te bouwen met hen die van de Kerk verwijderd zijn, of ze katholiek zijn of niet, gelovig of niet. Waar het uiteindelijk op aankomt, is de intrede of herintrede in de schoot van de Kerk als een gemeenschap van heil. Voorbeelden hiervan kunnen de op kleine kring afgestemde Alpha-cursussen zijn, de stedelijke missies van de Emmanuel-gemeenschap of de Neo-catechumenale Weg, met hun lokale insertie, en de Wereldjongerendagen, als voorbeeld van groots opgevat evenement. De vragen die doorgaans aan dit missionaire model gesteld worden, betreffen de manier waarop men de band kan bewaren tussen emotie en denken, sterke tijden en duurzaam lidmaatschap van de gemeenschap, groepen

⁸ Zie het verhelderende artikel van J. RIGAL, *La nouvelle évangélisation. Comprendre cette nouvelle approche. Les questions qu'elle suscite*, in *Nouvelle Revue théologique* 127 (2005) 436-454.

⁹ PAUS FRANCISCUS, *Apostolische exhortatie 'Evangelii gaudium'*, 2013, nr. 33.

met een uitgesproken identiteit enerzijds en de openheid naar het / de andere (ook binnenkerkelijk) anderzijds.

Het tweede missionaire model spruit voort uit een proces van consultaties en gedachtewisselingen, dat onder de leiding van Mgr. Dagens verschillende jaren in beslag heeft genomen. De Franse bisschoppen hebben het overgenomen onder de naam 'Het voorstellen van het geloof'. Hun *Lettre aux catholiques de France* van 1996, dat er de uitloper van is, weerspiegelt de pastorale bezorgdheden aan het einde van de jaren 1980, maar is eveneens een handvest dat perspectieven opent voor de verkondiging van het Evangelie in een context die niet meer die van de christenheid is¹⁰. De Franse bisschoppen hebben hier pionierswerk verricht en sedertdien zijn verschillende West-Europese episcopaten hen gevolgd. Zij nodigen uit om "het oorspronkelijke gebaar van de evangelisatie weer op het spoor te komen: dat van het eenvoudige en vastberaden voorstellen van het evangelie". Daartoe dient men eerst naar het hart van het geloof te gaan en vervolgens het nodige onderscheidingsvermogen aan de dag te leggen. Het grote verschil met de nieuwe evangelisatie is gesitueerd in de plaats waar dit voorstellen van het geloof gebeurt, namelijk in de gewone praktijk van de Kerk en met name in alle pastorale ontmoetingen met mensen die van haar gemeenschap verwijderd zijn en met welke motivatie ook, op haar een beroep komen doen. Het gaat dus meer om een 'ontvangen' dan om een 'gaan naar'. Er bestaat geen specifieke methode. De klemtoon ligt op de relatie die op het ogenblik zelf aangeknoopt wordt en waarbij de verkondiging van het evangelie meer in een proces dan in een gebeurtenis ingebed is. De bisschoppen benadrukken ook de sociale relevantie van het voorstellen van het geloof. Het Evangelie heeft een meerwaarde te bieden voor het 'samenleven' in de pluriforme samenleving die steeds duidelijker vormen krijgt.

Het derde missionaire model is dat van de voortbrenging. Het verzamelt enerzijds constatering van de praktijk en getuigenissen van veldwerkers, en anderzijds het denkwerk van theologen¹¹. De gemeenschappelijke overtuiging die uit de praktijken voortvloeit biedt stof voor het denken: "Het Evangelie werkt op de gewetens van vandaag in zoals op die van gisteren". Het geloof wordt dus beschouwd als in kiem aanwezig bij de andere en niet allereerst als iets dat moet worden doorgegeven. De missionering is niet meer asymmetrisch, als gaande van iemand die heeft en weet naar iemand die niets weet. De voorrang wordt toegekend aan de kwaliteit van de relatie, aan een ontmoeting waar elke partner iets inbrengt.

¹⁰ BISSCHOPPEN VAN FRANKRIJK, *Proposer la foi dans la société actuelle. Lettre aux catholiques de France*, Parijs, Cerf, 1996.

¹¹ P. BACQ & C. THEOBALD (ed.), *Une nouvelle chance pour l'évangile: vers une pastorale d'engendrement* (Théologies pratiques), Brussel, Lumen vitae/Montréal, Novalis/Parijs, Ed. de l'Atelier, 2004, p. 5. Zie ook In., *Passeurs d'Évangile. Autour d'une pastorale d'engendrement*, 2006.

Het begrip *gastvrijheid* zou kunnen samenvatten wat bij dit missionaire model in het geding is¹². Dankzij de rijke inhoud van dit woord is iedereen de gastheer of gastvrouw van de andere, waarbij Christus zelf vandaag als gastheer optreedt zoals hij het al eeuwen doet. Onder de middelen die bij voorkeur aangewend worden, is de Bijbel, ontvangen als het Woord van God, van fundamentele waarde. De plaatsen waar de pastorale voortbrenging vorm kan krijgen, zijn kleine groepen in een sfeer van sociale en/of geografische nabijheid.

Het vierde missionaire model op initiatief van paus Franciscus

Toen paus Benedictus XVI de toen onvermijdelijke uitdrukking 'nieuwe evangelisatie' overnam, heeft hij haar een nieuwe wending gegeven om haar soms te aarzende opstelling en haar gebrek aan aandacht voor de context van de verkondiging recht te trekken. Zijn eigen missionaire model werd merkwadigterwijs tegelijkertijd assertiever en meer dialooggericht dan dat van Johannes Paulus II. In een poging om de middelen en het doel van de missionering met elkaar te verbinden, heeft de Duitse paus het spreken over het 'voorplein' (het 'voorplein van de heidenen')¹³ voorgesteld. Terwijl deze variatie van de nieuwe evangelisatie 'buiten' gestueerd is en zich tot 'hen die buiten staan' richt, heeft zij ook als doel hen binnen te doen treden. Het 'voorplein' is dan duidelijk slechts een doorgangplaats, die geen doel op zich kan zijn. De fundamentele beweging blijft dezelfde als in de oorspronkelijke nieuwe evangelisatie.

Zijn Argentijnse opvolger heeft daarin verandering gebracht door resoluut een dynamiek van 'naar buiten gaan' naar voren te schuiven, die niet de terugkeer als eerste doel heeft. Dat is reeds voldoende om over een vierde missionair model te spreken. De rede van kardinaal Bergoglio tijdens het conclaaf van 2013 laat er geen twijfel over bestaan: "De Kerk is ertoe geroepen buiten zichzelf te treden en naar de randgebieden te gaan, zowel naar die van geografische als van existentiële aard: daar waar het mysterie van de zonde, de pijn, het onrecht, de onwetendheid zich ophoudt, daar waar het religieuze, het denken worden geminacht, daar waar alle ellende te vinden is"¹⁴. Zodra hij tot paus was verkozen, heeft hij zich onophoudelijk toegelegd op de uitvoering van dit programma, dat meer uit een fundamentele verandering van grondhouding dan uit concrete recepten bestaat. Als hij nog de uitdrukking 'nieuwe evangelisatie' in de mond neemt, dan is dit op

¹² C. THEOBALD, *L'Europe terre de mission. Vivre et penser la foi dans un espace d'hospitalité missionnaire*, Parijs, Cerf, 2019; C. MONGE & G. ROUTHIER, *Oser l'hospitalité: à l'école de Pierre Claverie et Christian de Chergé*, Montrouge, Bayard, 2019.

¹³ Cf. L. MAZAS, *Le Parvis des Gentils*, in *Études* nr. 4184 (februari 2013), 497-507.

¹⁴ J. BERGOGLIO [PAUS FRANCISCUS], *Redevering tijdens het conclaaf 2013*, door hemzelf opnieuw samengesteld op grond van zijn eigen notities, bijvoorbeeld gepubliceerd op de informatiesite *Zénith*.

	Nieuwe evangelisatie	Voorstellen van het geloof	Pastoraal van de voortbrenging	De Kerk naar buiten
Oorsprong van het initiatief	unilateraal (pastoraal project)	bilateraal	unilateraal (vanuit gemeenschappen)	unilateraal (pastoraal project)
Dynamiek	van binnen naar buiten	van buiten naar binnen	dialogisch	dialogisch
Doelgerichtheid	terugkeer naar binnen	terugkeer naar binnen	samen werken aan zingeving	een menselijke gemeenschap van heil vormen
Verhouding Kerk/wereld	asymmetrisch	asymmetrisch	symmetrisch	symmetrisch

In welke mate zijn deze missionaire modellen verenigbaar met elkaar?

Deze wellicht te schematische tabel toont aan hoe delicaat de vraag naar de verenigbaarheid tussen deze verschillende missionaire modellen is. Zelfs vóór het aantreden van paus Franciscus zijn de eerste drie kolommen een hulp om opnieuw kennis te maken met en zich te verdiepen in de eindeloze debatten en conflicten onder gelovig geëngageerde katholieken, evenals onder parochiale gemeenschappen en traditionele of nieuwe religieuze gemeenschappen. Aanhangers en praktijkmensen van de nieuwe evangelisatie waren en zijn verontrust door deze minder assertieve en meer empathische wijze van verkondigen die de paus voorstaat. Anderzijds voelen mensen die zich enthousiast achter de pastoraal van de voortbrenging scharen, een affiniteit met de woorden van paus Franciscus en ze drukken die ook uit. Dat is waarschijnlijk te danken aan de dialogische dynamiek die in een en ander model bevordert wordt en aan de symmetrische verhouding Kerk/wereld. Niettemin is de sterke institutionele dimensie van het model van paus Franciscus stof voor debat in deze groepen en gemeenschappen.

Concreet beschouwd lijken deze missionaire modellen moeilijk verenigbaar. Pastoors die ik tijdens mijn onderzoeken ondervraagd heb, voelen wel al dat zij moeten diversifiëren in hun manier om mensen samen te brengen en pastoraal actief te zijn, maar het is voor hen niet vanzelfsprekend daarbij telkens weer een andere houding aan te nemen.

Een kenmerkend aspect van de vloeibare moderniteit is het primaat van de authenticiteit bij het taxeren van een gezag. Iemand moet geloofwaardig zijn opdat zijn woorden aanvaard zouden worden. Een eis waaraan men bij de huidige verkondiging van het Evangelie niet voorbij kan gaan, is de verankering van de woorden en de gedragingen in een wijze van leven. Het feit dat men zich niet blijvend aan woorden en houdingen vasthecht, spoort goed met de kentrekken van

zeldzame momenten en vooral om de continuïteit met zijn voorgangers te laten uitkomen (bijvoorbeeld in *Evangelii gaudium*, nr. 11). Feitelijk heeft hij een duidelijke voorkeur voor de terminologie van de missie, waarbij hij graag naar paus Paulus VI verwijst. Hij heeft het over een pastorale en missionaire bekering, die de dingen niet kan laten zijn zoals ze zijn¹⁵. De missie wordt nu afgestemd op de andere om zichzelf. De paus nodigt uit om zich een dialooggerichte houding eigen te maken, die de andere te kennen geeft hoe waardevol hij is in zijn eigen ogen en in die van God¹⁶. We zullen dit model 'de Kerk naar buiten' noemen, een vaak terugkerende uitdrukking bij paus Franciscus¹⁷. En ik stel voor van dit programma een duidelijk beeld te geven in de vorming van een menselijke heilsgemeenschap.

Bij het bestuderen van het voortdurende spreken van paus Franciscus over de missionering en de grondhouding van de 'missionaire leerlingen', stoten we dus op een ander missionair model dan de drie voorgaande. We zullen die in een schema gieten op basis van de voornaamste drijfveer van de beweging van de Kerk naar 'de andere buiten de Kerk', met telkens aandacht voor de initiatiefnemers van de missionering. De nieuwe evangelisatie (volgens de lijn van Johannes Paulus II dan wel volgens die van Benedictus XVI) is een unilateraal initiatief van de Kerk dat van binnen naar buiten gaat en een asymmetrische verhouding met de 'andere' tot stand brengt. Het voorstellen van het geloof zou een bilateraal initiatief zijn, dat voornamelijk op een beweging van buiten naar binnen steunt. Daarbij blijft de verhouding veel meer asymmetrisch, aangezien de 'andere' om iets vraagt en de Kerk hem voorstelt verder te gaan dan dat waarom hij gevraagd had. De pastoraal van de voortbrenging zou een unilateraal initiatief van christenen zijn, dat min of meer expliciet verbonden met het instituut als zodanig, een dialoog op gang brengt en plaatselijk een symmetrische verhouding instelt. Dit alles kan aldus voorgesteld worden:

¹⁵ PAUS FRANCISCUS, *Evangelii gaudium*, nr. 25.

¹⁶ Men vindt deze dynamiek ook in de hele encycliek *Fratelli tutti* (2020).

¹⁷ Bijvoorbeeld in zijn *Rede tijdens de 28ste plenaire vergadering van de Pauselijke Raad voor de Leven* (17 juni 2016): "Als referentiepunt voor uw onmiddellijke toekomst zou ik u een binomium willen voorstellen dat men aldus zou kunnen formuleren: 'De Kerk naar buiten – het laicaat naar buiten'."

de vloeibare moderniteit. Sommige theologen, zoals Christoph Theobald, hebben ook aangetoond hoezeer dit in het Evangelie terug te vinden is¹⁸. Aldus zijn er binnen de Latijnse katholieke traditie verschillende manieren om het christelijke geloof te beleven, die in diverse gedragingen en in een eigen taalgebruik hun uitdrukking vinden.

Kunnen deze modellen elkaar aanvullen? Als men zich in de situatie plaatst van hen tot wie de missionering zich richt, kan men gedeeltelijk aannemen dat niet allen voor hetzelfde relationele model, noch voor hetzelfde soort gesprek over zingeving gevoelig zullen zijn. Sommige mensen worden geraakt door een directe verknoging, met woorden of anderszins, zonder dat ze eerst een vraag hebben gesteld; anderen door de kwaliteit van de weg die ze hebben mogen afleggen, nadat ze zich tot een christelijke gemeenschap hadden gewend; nog anderen door het samenzijn rond levensvragen in vriendschap en elkaars nabijheid; nog anderen, ten slotte, door de ontmoeting met christenen die hen doen inzien hoe waardevol ze zijn in de ogen van God en de Kerk. Het is natuurlijk onmogelijk na te gaan of diezelfde mensen zich zouden hebben laten raken als christenen zich tegenover hen anders hadden gedragen. In ieder geval is de verscheidenheid van de missionaire modellen een feit waar men niet omheen kan.

Als we onze beschouwingen verbreden om andere vitale christelijke bewegingen rond 'in de wereld zijn' en de missie te integreren, verschijnt de situatie alsnog complexer. Maar deze stap is nodig om tot een betrouwbaar onderscheidingsvermogen te komen, met een luisterend oor naar wat de Heilige Geest aan de Kerken te zeggen heeft.

DE DYNAMIEK VAN DE MISSIONERING BY CAUSATION

We zullen verderop langer stilstaan bij het begrip *by causation*, dat uit de Angelsaksische managementwereld is overgewaaid. Het maakt het mogelijk de karaktertrekken te achterhalen van een gedrag of opstelling die thans in zeer verschillende milieus heeft postgevat, vooral in die van traditionalistische katholieken en van kringen met neo-evangelicale affiniteiten.

De traditionalistische en integralistische of 'retrotopische' katholieken

Laten we eerst een beeld ophangen van de terugplooiing op zichzelf van het 'retrotopische' type, dus van de toespitsing van elk denken en handelen op het ideaal van de terugkeer naar een vroegere tijd die beter wordt geacht. Dit 'integralistische'

model, een denkvorm die door Émile Poulat werd voorgesteld, wordt in praktijk gebracht door de integralistische katholieken (een min of meer schismatische beweging, voornamelijk rond de figuur van Mgr. Lefèbvre) en hun traditionalistische geloofsgenoten (de katholieke gemeenschappen die afhangen van de pauselijke commissie *Ecclesia Dei afflicta*, die op 17 januari 2019 opgeheven werd).

Ik beperk mij ertoe deze kleine, sterk aaneengesloten en gestructureerde wereld te vermelden. Zij hebben geen missionair model in de strikte betekenis van David Bosch. De missionaire activiteit wordt op uiteenlopende manieren gerechtvaardigd en daarbij worden oude elementen en zeer subjectieve houdingen die typisch zijn voor de vloeibare moderniteit of postmoderniteit, samengevoegd. De poging om tot elke prijs te bewaren wat eeuwenlang in de 'christenheid' bestaan heeft, is een wijze van doen die gekenmerkt wordt door een restauratieve beweging, die ik met het neologisme 'retrotopisch' benoem.

Nieuw is het opduiken van nieuwe keuzes voor de terugplooiing op zichzelf, die in gang werden gezet door pragmatische overwegingen of een uitgesproken logica van 'overleven' in een ontaarde wereld. Ik citeer Christian Bouchacourt, oud-overste voor Frankrijk van de Sint-Pius X Priesterbroederschap en huidige adjunct van de algemeen overste: "De rol van onze priorijen bestaat erin christenheden in het klein weer op te bouwen"¹⁹.

De lectuur van *Retrotopia*, het laatste werk van Bauman, schetst wonderwel de paradoxale manier waarop deze 'retrotopisten' zich op de tijdgeest afstemmen, met name door een nieuw beroep op de eigen identiteit en het stamverband te doen²⁰. Ik laat het hierbij, gezien de marginaliteit van deze groepen. Hun contextuele bijzonderheid zou het voorwerp van geëigende onderzoeken moeten worden. Als men een theologisch onderscheidingsproces over de missionaire dimensie van hun optreden zou opzetten, dan lijkt een eerste beschouwing zich op te dringen. Als een mengeling van terugplooiing op zichzelf en van nostalgische ontkenning lijkt deze houding ver verwijderd te zijn van de handelwijze van Jezus Christus, zoals die in de Evangelies overgeleverd is. Bovendien blijft zij doof voor de oproep tot missionering door allen en naar allen.

Een katholieke fascinatie voor de praktijk van de Church growing van de neo-evangelicals

Er is niets nieuws aan het feit dat een praktijk ontstaan in de wereld van de evangelicale Pinksterbeweging door katholieken overgenomen wordt ten dienste van hun missionaire handelen. Twee voorbeelden onder de best bekende zijn de

¹⁹ http://laportelaine.org/publications/editions/2017/17_12_prieures_pour_rebater_des_chretiennes_miniatures_bouchacourt.php (toegang 8 oktober 2018).

²⁰ Z. BAUMAN, *Retrotopia*, Cambridge, Polity Press, 2017.

¹⁸ Zie zijn monumentale boekdelen *Le christianisme comme style. Une manière de faire de la théologie en postmodernité* (Cogitato fidei, 260-261), Parijs, Cerf, 2007.

'Cellules Paroissiales d'Évangélisation' en de Alpha-cursussen²¹.

Van recentere datum en meer vragen oproepend is het binnendringen in de katholieke Kerk van praktijken gebaseerd op de theorie van de *Church growing* uit de kring van Amerikaanse neo-evangelicale christenen die lid zijn van onafhankelijke *megachurches*. De groei is hier het doorslaggevende criterium om aan te geven dat men op de goede weg is. Daarbij refereert men aan het boek van Albert Winseman, *Growing an Engaged Church*²², dat door het peilingsinstituut *Gallup* aangewend wordt ter evaluatie van religieuze groepen. Alvorens Winseman zich bij het Gallup-instituut aansloot, was hij gedurende 15 jaar methodistisch predikant.

Voor wie aandachtig gadeslaat wat er in de katholieke Kerk beweegt, zijn genoemde praktijken nog weinig talrijk, maar ze zijn wel opvallend door hun zichtbaarheid en hun groeiende aanhang in bepaalde katholieke groepen en gemeenschappen. Ik citeer hier wat James Mallon ervan uitlicht en wat mij omtrent een bepaalde pastorale houding zeer betekenisvol lijkt. Laat me eerst James Mallon kort voorstellen. Hij is een Schotse priester werkzaam in Canada en auteur van de katholieke bestseller over deze beweging van de Kerk in groei. Zijn *Divine Renovation. Bringing your Parish from Maintenance to Mission*²³ ligt aan de bron van verschillende initiatieven en andere werken²⁴. Mallon schrijft: "Voor Gallup is een gezonde kerk een gemeenschap waarin mensen geestelijke groei doormaken, dienstbaar zijn aan anderen en een niet te verwaarlozen deel van hun financiële middelen aan de gemeenschap offeren. Dit zijn de bepalende succesfactoren en het zijn de gedragingen waar priesters overal ter wereld zo vaak naar verlangen"²⁵.

Afkomstig uit Amerika en in dezelfde lijn en trant is vermeldenswaard: *Rebuilt. Awakening the Faithful, Reaching the Lost, and Making Church Matter*²⁶,

²¹ Over de 'Cellules Paroissiales d'Évangélisation', zie *cellules-evangelisation.org* (noot van de vertaler).

²² A. WINSEMAN, *Growing an Engaged Church: How to Stop "Doing Church" and Start Being the Church Again*, New York, Gallup Press, 2007. Dit boek is kenmerkend voor een zich ruim verspreidende literatuur in de Angelsaksische wereld, die een zekere 'autoriteit' lijkt te hebben.

²³ J. MALLON, *Divine Renovation: Bringing your parish from maintenance to mission*, New London, CT, Twenty-Third Publications, 2014; in vertaling: J. MALLON, *Als God renoveert. De parochie van onderhou naar bloei*, Baarn, Adveniat/Antwerpen, Halewijn, 2019.

²⁴ H. DERROITTE, *Tradition et innovation en pastorale catéchétique, ces dernières décennies. Une question 'hautement problématique'*, in S. LOIERO - F.-X. AMHERDT (ed.), *Theologie zwischen Tradition und Innovation. Interdisziplinäre Gespräche* (Théologie pratique en dialogue, 50), Bazel, Schwabe Verlag, 2019, p. 138-168.

²⁵ J. MALLON, *Als God renoveert*, p. 170-171.

²⁶ M. WHITE & T. CORCORAN, *Rebuilt. The Story of a Catholic Parish: Awakening the Faithful, Reaching the Lost, Making Church Matter*, Washington DC, Ave Maria Press, 2013 (Nederlandse vertaling: M. WHITE & T. CORCORAN, *Rebuilt. Samen bouwen aan een vitale parochiegemeenschap. Gelovigen wakker schudden, mensen buiten de Kerk bereiken, Kerk relevant maken*, 's-Hertogenbosch, Betsaida, 2019).

dat in de Franstalige kerkelijke milieus eveneens vlot verkocht wordt. Aan Franse zijde kan men het handboek van Francis Manoukian, *Paroisse en feu. Manuel pratique de la mission paroissiale* consulteren²⁷.

Een voorbeeld toont goed aan hoe dit binnendringen van de dynamiek en de praktijken van *Church growing* in de katholieke wereld in zijn werk gaat. Ziehier wat Xavier Grillon, bisschoppelijk vicaris van het bisdom Lyon, erover zegt in een werk over ingrijpende kerkelijke veranderingen, dat in 2018 verscheen: "In juni 2003 krijg ik een uitnodiging van mijn bisschop, kardinaal Barbarin, om deel te nemen aan een origineel experiment: het ging erom de protestants-evangelicale Kerken van Californië te ontdekken. Deze Kerken kennen een sterke groei, sommige worden *megachurches* genoemd. We vernemen dat in 2003 dagelijks vier nieuwe Kerken het licht zien! Mgr. Dominique Rey, bisschop van Toulon, is de initiatiefnemer van dit experiment, waaraan hij een twaalfstal priesters en seminaristen van zijn bisdom liet deelnemen. Zo zijn we dus op weg naar het zuiden van Californië, naar het graafschap Orange. Dit Californische experiment is voor mij van beslissend belang geweest"²⁸.

In deze drie zeer praktische werken²⁹, die uitlopen op spirituele en concrete 'recepten' voor de parochievernieuwing, is de dynamiek waarop uitdrukkelijk een beroep wordt gedaan, die van de 'nieuwe evangelisatie'. De auteurs refereren ook aan de 'Kerk naar buiten', volgens de uitdrukking van paus Franciscus. Deze twee uitdrukkingen worden nochtans vanuit theologisch oogpunt nooit in detail uitgewerkt en lijken mij allereerst om hun symbolische gehalte gebruikt te worden. Waarschijnlijk dienen ze onbewust ter legitimatie. Al zijn deze twee uitdrukkingen duidelijk katholiek (en pauselijk), de onuitgesproken dynamiek van de drie werken is die van de 'pastoraal van de groei' (*Church growing*) van de Noord-Amerikaanse neo-evangelicale beweging, zonder dat die ooit ter discussie wordt gesteld.

Van waar die verwantschap? Franstalige sociologen hebben zich met die vraag beziggehouden. Sébastien Fath onderstreept de verschillen in motivatie, ook wat het spirituele aspect betreft³⁰. Valérie Aubourg heeft er onlangs een

²⁷ Parijs, Éditions de l'Emmanuel, 2017.

²⁸ X. GRILLON, *Enjeux pastoraux et nécessité d'une transformation ecclésiale missionnaire*, in M. REBOURS, *Initier et accompagner les transformations ecclésiales. Méthodologie et pratique de terrain*, Bruyères-le-Châtel, Nouvelle Cité, 2018, 21-61, p. 48-49.

²⁹ A. JOIN-LAMBERT, *Réflexions sur quelques livres récents sur les prêtres et la mission d'évangélisation en Occident*, in *Revue Théologique de Louvain* 50 (2019) 257-270.

³⁰ S. FATH, *Vers un œcuménisme de la piété kérygmatische? Recompositions évangéliques / catholiques*, in INSTITUT SUPÉRIEUR D'ÉTUDES ŒCUMÉNIQUES, *Nouveaux territoires de l'œcuménisme. Déplacements depuis 50 ans et appels pour l'avenir. Actes du Colloque des Facultés tenu à l'Institut Catholique de Paris du 13 au 15 mars 2018*, Parijs, Cerf, 2019, p. 67-84.

gedetailleerde studie over gepubliceerd³¹. Ik meen dat men ook met een zekere fascinatie van katholieken voor het succes van de neo-evangelicals rekening moet houden. Zou men zelfs verder moeten gaan en onderzoeken wat een 'evangelicaal catholicisme' zou kunnen zijn, in de lijn van het essay van George Weigel³², dat deze beweging met een zekere vorm van onverzettelijkheid verbindt? De zielsverwantschap van de *neo-cons* met de neo-evangelicals springt in het oog en soms komt men er zelfs ronduit voor uit³³. Philippe Gonzalez heeft recentelijk op een goed gefundeerde wijze de complexiteit en de veelheid van deze verbindingen aan het licht gebracht³⁴.

In ieder geval is de Franstalige theologische literatuur arm aan onderzoekswerk op dit terrein. In dit verband kan men slechts de thesis aanbevelen, die de evangelicale theoloog Gilles Marcouiller in 2016 aan de Laval-universiteit van Québec verdedigd heeft³⁵. Hij maakt de balans op van de debatten onder de Noord-Amerikaanse evangelicale theologen en van het ter discussie stellen (bijvoorbeeld door Thom Tainer) van het primaat van de keuze voor de *Church growing*, die met name door Bill Hybels en Rick Warren wordt ondersteund. Deze twee predikanten worden overigens uitdrukkelijk vermeld door de katholieke priesters van wie boven sprake was³⁶. De pastoraal van de groei of *Church growing* verschijnt evenzeer als een spiritueel model dan als een ideologie die in de 'zakenwereld'

31 V. AUBOURG, *Réveil catholique. Emprunts évangéliques au sein du catholicisme*, Genève, Labor et fides, 2020.

32 G. WEIGEL, *Evangelical Catholicism. Deep Reform in the 21st-Century Church*, New York, Basic Books, 2013. Grillon legt trouwens uit waarom dit boek hem zo boeit: "In zijn essay *Le Catholicisme évangélique*, biedt Georges Weigel een zeer interessante analyse van de geleidelijke hervorming die zich in de Kerk aan het voltrekken is" (*Enjeux pastoraux*, p. 39, vert.).

33 "De evangelicale katholieken die instemmen met het Evangelie – dat wil zeggen, met de waarheden die God in de Heilige Schrift en de apostolische Traditie geopenbaard heeft voor ons heil – zijn meer in gemeenschap met de evangelicale protestanten die volgens een klassieke christelijke orthodoxie denken, dan met bepaalde katholieke theologen zoals Hans Küng, Roger Haight en Elizabeth Johnson. Nochtans behoren zij kerkrechtelijk tot dezelfde Kerk als laatstgenoemden" (G. WEIGEL, p. 53).

34 P. GONZALEZ, *L'écuménisme par la bande: ce que les personnes font aux institutions*, in *Istina* 64 (2019) 277-295.

35 G. MARCOUILLER, *Repenser les fondements missiologiques du mouvement protestant évangélique francophone du Québec pour le contexte québécois du xxie siècle*. Een publicatie staat op stapel voor 2021. Helaas is Gilles Marcouiller op nog jonge leeftijd overleden in 2020.

36 De andere 'tenoren' – die niet in deze werken genoemd worden – zijn Joel Osteen, Andy Stanley, Perry Noble en Christ Hodges. Samen met Hybels en Warren zijn het de zes predikanten van de grootste gemeenschappen onder de *Fastest-Growing Churches in America*. Voor een volledige lijst van de grootste gemeenschappen in de Verenigde Staten, zie: <http://www.outreachmagazine.com/2013-outreach-100-largest-churches-america.html> (toegang 3 maart 2018). Het loont de moeite op deze richtinggevende website de methodologie en de beoordelingscriteria van 27.000 *churches* van naderbij te bekijken. Vanuit theologisch oogpunt zijn ze immers betwistbaar.

geworteld is. Hier schuilt wellicht het grootste probleem voor de katholieken die deze dynamieken en technieken tot de hunne maken: een onkritische toe-eigening van een theologie die doordrongen is van een door en door neoliberale ideologie. Zelfs zonder expliciete verwijzing kenmerkt deze dynamiek *by causation* zo van elkaar verschillende niet-charismatische katholieke gemeenschappen als de Petrusbroederschap (Fraternité Saint-Pierre), de Neo-catechumenale Beweging of nog Sant'Egidio. Dit verdient een diepgaander onderzoek.

EEN FUNDAMENTELE SPANNING EN EEN NOODZAKELIJK ONDERSCHIEDINGSVERMOGEN

Naast de gemeenschappen die werken volgens de theorie van de *Church growing*, die zelf nauw verbonden is met de praktijk van de *Church planting*, is in de Angelsaksische wereld een andere stroming tot ontwikkeling gekomen. Soms spreekt men over gemeenschappen die tevoorschijn komen of *emerging Church*. Het gaat om een heel ander geheel van theorie en praktijk dan in de *Church growing*. Hier refereer ik aan de geschriften van Michael Moynagh.

Deze Britse anglicaanse theoloog is welbekend om zijn onderzoeken en beschouwingen over alles wat in het westerse christendom tevoorschijn komt. Hij is een van de bezielers van de *Fresh Expressions of Church*³⁷. Ik put hier vooral uit *Church in Life* uit 2017³⁸. Moynagh wil een balans opmaken van de huidige situatie van de Kerken in het gesecculariseerde Westen. Meer in het bijzonder richt hij de zoekstraal op de initiatieven die lijken aan te slaan, op de ingrijpende veranderingen en hun uitdagingen, en op de manieren om toekomstgericht te werken. Het boek komt over als een synthese van een heel leven van nadenken en pastorale werkzaamheid.

Om de fundamentele spanning tussen de aanhangers van de *Church growing* en die van de *emerging Church* te verklaren, gaat Moynagh terug naar de zeer contextuele oorsprong van de praktijken die door beide strekkingen worden ontwikkeld. Hij presenteert twee ondernemingsmodellen, die ofwel *by causation* ofwel *by effectuation* aan het werk gaan. Hij neemt als voorbeeld van *causation* het netwerk dat door Holy Trinity Brompton (bekend onder de initialen HTB) uitgebouwd werd. Het bestaat uit opeenvolgende projecten voor telkens een groep van vijftig personen, waarbij van bij de start geestelijk kapitaal in een nieuwe context wordt ingebracht. Het is een *top-down*-logica. Daartegenover

37 Moynagh is nog steeds lid van de onderzoeks- en begeleidingsgroep van deze vormen van kerkelijk leven in de anglicaanse Kerk.

38 M. MOYNAGH, *Church in Life. Innovation, Mission and Ecclesiology*, Londen, SCM Press, 2017.

verschillen de gemeenschappen die tevoorschijn komen alle van elkaar, zowel wat hun doelstelling als wat de betrokken personen betreft.³⁹

De *Fresh Expressions of Church* vormen de officiële invoering van de dynamiek van de *emerging Church*. Ter herinnering: met deze projecten werd gestart bij de afsluiting van het denkproces over missionaire vernieuwing, dat in de periode 2002-2004 in de anglicaanse Kerk van Engeland plaatsvond.⁴⁰ Hun stichtingsdocument uit 2004 is getiteld *Mission-shaped Church*.⁴¹ Merken we eerst op dat het in geen geval om een marginaal verschijnsel gaat. Het valt op door zijn kwantitatieve verspreiding (tienduizenden nieuwe activiteiten en duizenden nieuwe locaties) en door zijn kwaliteit, merkbaar in zeer markante uitingen van christelijke missionering. Deze dynamiek, die zich meer naar de oppervlakte dringt dan dat ze wordt opgelegd, heeft ook weerklank gevonden bij de Zwitserse gereformeerden⁴², de adventisten⁴³, maar ook bij de katholieken uit Duitsland⁴⁴, Nederland⁴⁵ en de Franstalige wereld⁴⁶. In *Church of Life* bevraagt Moynagh de mate van geestelijke volwassenheid binnen een gemeenschap die moet leven in een context waarin de middelpuntvliedende krachten in de traditionele parochies toenemen (in hoofdstuk 13). De anglicaanse en katholieke Kerken worden volgens hem voor de uitdaging geplaatst om zich te ontwikkelen in de richting van meer locaties en gemeenschappen⁴⁷. Alleen door de dialoog zal men de nodige onderscheidingen kunnen maken. In die zin ontwikkelt Moynagh het begrip *conversational discernment*.

³⁹ Zie zijn synthetische overzicht in *Church in Life*, p. 78.

⁴⁰ De Duitse pastoraaltheologen hebben er snel aandacht aan besteed. Over de oorsprong, de inhoud en de theologische uitdagingen van deze resolutie op missionaire vernieuwing gerichte projecten, zie S. MÜLLER, *Fresh Expressions of Church. Beobachtungen und Interpretationen einer neuen kirchlichen Bewegung*, Zürich, Theologischer Verlag, 2016.

⁴¹ ARCHBISHOP'S COUNCIL ON MISSION AND PUBLIC AFFAIRS, *Mission-Shaped Church: Church Planting and Fresh Expressions in a Changing Context*, Church House Publishing, 2009.

⁴² S. MÜLLER, *Fresh Expressions of Church*.

⁴³ G. MONET, *L'Église émergente: être et faire Église en postchrétienté* (Théologie pratique, pédagogie, spiritualité, 6), Münster, Lit, 2014.

⁴⁴ S. SILBER, *Kirche, die aus sich herausgeht. Auf dem Weg der pastoralen Umkehr*, Regensburg, & A. UNFRIED (ed.), *XXI Pfarrer. Wie Menschen Kirche entwickeln*, Regensburg, Echter, 2018.

⁴⁵ K. DE GROOT, *The Liquidation of the Church* (Routledge New Critical Thinking in Religion, Theology and Biblical Studies), Londen, Routledge, 2018.

⁴⁶ Met name de auteurs rond de pastorale van de voortbrenging; ook P. GOUDREAU, *Chemins d'espérance pour l'avenir de l'Église* (Pédagogie pastorale, 7), Brussel, Lumen vitae/Montréal, Novalis, 2010.

⁴⁷ Dat spoort met mijn eigen onderzoek, zie *Des nouveaux lieux ecclésiaux pour régénérer l'Église en Europe*, in *Études* nr. 4258 (maart 2019) 79-90.

Perspectieven voor de onderscheiding

Door de elementen van ons eerste deel over de vier missionaire modellen en die van ons tweede deel over de invloeden van de neo-evangelicale milieus met elkaar te verbinden, kan men het wagen enkele perspectieven te openen. We bevinden ons hier op zeer onvast terrein en moeten dus elke stap voorwaarts met de nodige voorzichtigheid zetten.

De pragmatische complementariteit van de vier missionaire modellen mag geen reden zijn om het theologische onderzoek van hun vermogen om bij de vloeibare moderniteit aansluiting te vinden, achterwege te laten. Nu is de Kerk bij uitstek 'leerling-missionaris'.⁴⁸ Hoe kan haar handelen afgestemd worden op de context?

Een eerste antwoord kan een pleidooi zijn om de katholieke Kerk in haar geheel een 'Kerk naar buiten' te doen worden, volgens de concrete manier van werken waarvan paus Franciscus voortdurend de richting aangeeft. De paus heeft voldoende concrete theologische en pastorale aanwijzingen over deze missionaire methode gegeven om haar niet met de andere modellen te verwarren. Bovendien blijkt de dynamiek van de dialoog de enige te zijn die in de vloeibare samenleving kan functioneren. Volgens Bauman brengt deze laatste een maatschappij voort die asymmetrische opstellingen niet langer verdraagt of in het beste geval met achterdocht bejegt. Paus Franciscus zelf heeft deze vloeibaarheid te berde gebracht (met een uitdrukkelijke verwijzing naar Bauman), samen met de uitdaging om een vorm van soliditeit te ontwikkelen die in deze context zinvol kan zijn.⁴⁹ De nieuwe evangelisatie en het voorstellen van het geloof lijken hier op hun grenzen te stoten, aangezien de verkondiging van het Evangelie bestemd is voor alle mannen en vrouwen 'zonder enige uitzondering'.⁵⁰ Daarentegen is

⁴⁸ De enige vermelding in het enkelvoud en met koppelteken in *Evangelii gaudium* heeft betrekking op de Kerk.

⁴⁹ "Te midden van het 'carnaval' van gisteren en vandaag is dit het antwoord van Jezus en de Kerk, is dit het sterke houvast te midden van de 'vloeibare' omgeving: de goede werken die wij dankzij de genade van Christus en zijn Heilige Geest kunnen volbrengen en die in het hart een bron worden van dankzegging aan God de Vader, van lofprijzing of minstens van verwondering, met de vraag: 'Waarom?' 'Waarom gedraagt een mens zich zo?', een vraag die de onrust van de wereld tegenover het getuigenis van het Evangelie weergeeft" (PAUS FRANCISCUS, *Homilie bij de afsluiting van het jubileum ter gelegenheid van het 800-jarige bestaan van de orde van de dominicanen*, 21 oktober 2017). Zie ook zijn redevoering aan de katholieke pauselijke universiteit van Chili op 17 januari 2018.

⁵⁰ Volgens de vaak geciteerde passage uit *Redemptor hominis* van Johannes Paulus II (1979): "De Kerk mag de mens niet in de steek laten. Immers, zijn 'bestemming', dat wil zeggen: zijn uitverkiezing, zijn roeping, zijn geboorte en dood, zijn heil of ondergang, zijn bijzonder nauw en onverbreekbaar verbonden met Christus. Het gaat daarbij wel degelijk om iedere mens die leeft op deze planeet (...). Deze mens is de weg van de Kerk. Een weg die op een bepaalde wijze aan de basis loopt van alle wegen die de Kerk moet volgen. Immers: iedere mens, zonder uitzondering, is door Christus verlost" (nr. 14).

er een reële overeenstemming tussen 'de Kerk naar buiten' van paus Franciscus en de verwachtingen van onze tijdgenoten – tenminste van die in het Westen – op het domein van de vragen naar zin. Het Evangelie zou dan in brede kring kunnen overkomen als een existentiële en transcendente boodschap, die heilzaam is voor elke man en vrouw en voor alle mensen. Als we de twee managementgerichte modellen waarover boven sprake was, in herinnering brengen, dat zou paus Franciscus duidelijk de werking van het type *by effectuation* voorstaan, terwijl datgene dat bij de nieuwe evangelisatie aanleunt *by causation* te werk zou gaan.

Het is zonneklaar dat niet elk missionair model geschikt lijkt om overal en door allen toegepast te worden. Men moet zich hoeden voor een te snelle heiligverklaring van missionaire praktijken die aansluiten bij de terugkeer naar de eigen identiteit en de terugkeer naar het stamverband, zoals Bauman die beschreven heeft. Die *by causation* functionerende modellen lijken kwetsbaarder te zijn in de strijd tegen de sectaire afwijkingen die in christelijke groepen altijd de kop dreigen op te steken⁵¹. Paus Franciscus plaatst onvermoeibaar bakens om de weg te markeren van wat missie vandaag voor katholieken, individueel of in groepsverband, zou moeten zijn. De gastvrijheid, de belangeloze ontmoeting en de onvoorwaardelijke verwelkoming – kenmerken van een missionaire dynamiek *by effectuation* – komen soms frontaal in conflict met andere concrete missionaire keuzes. Het komt er dus op aan een kritisch onderscheidingsvermogen te ontwikkelen, dat het oecumenische aspect niet mag verwaarlozen. Ten slotte moet de boven geschetste herschikking van de missionaire modellen volgens hun specifieke groepsvorming, door ecclesiologen van alle christelijke confessies nader worden onderzocht.

Bekeken vanuit het fundamentele niveau van de Kerk volgens de katholieke kerkeleer wordt het een dringende opdracht van de lokale Kerken (bisdommen) om op de uitdagingen van de vloeibare moderniteit in te gaan. De missionaire bekering van een particuliere Kerk bestaat erin haar eigen structuur te herdenken vanuit het missionaire doel en van wat gedaan moet worden om dat te bereiken⁵². De bisschop met zijn raden en het volk van God zullen soms voor radicale keuzes komen te staan. De recente keuze van verschillende bisdommen om te investeren in de nabijheid en kleine christelijke broederschappen is daarvan een concreet en betekenisvol voorbeeld⁵³. Men mag hopen dat de Kerk haar plaats zal kunnen

vinden in haar context van vloeibare moderniteit, om aldus haar tweeduizendjarige opdracht om alle beloften van het Evangelie te verkondigen, voort te kunnen zetten.

ARNAUD JOIN-LAMBERT – LOUVAIN-LA-NEUVE

Gewoon hoogleraar Faculteit Theologie
 Université Catholique de Louvain
 TECO, Grand Place 45/L3.0101, 1348 Louvain-la-Neuve
 E-mail: Arnaud.join-lambert@uclouvain.be

(vertaling uit het Frans: Pierre Trouilleux)

Résumé: La mission chrétienne en modernité liquide. Une pluralité nécessaire au risque de l'éclatement affinitaire

Envers les défis auxquels la modernité liquide contemporaine place l'Église catholique, celle-ci se voit obligée de réfléchir sur la méthode la plus adéquate pour annoncer l'Évangile aujourd'hui. Quatre méthodes missionnaires sont dès lors examinées. La première est la nouvelle évangélisation, promue par le pape Jean-Paul II, de caractère unilatéral (comme projet pastoral), allant de l'interne (le milieu ecclésial) vers l'externe et ayant comme finalité le retour à l'interne. S'ensuit la méthode de la proposition de la foi, de caractère bilatéral, mue par une dynamique de l'externe vers l'interne et ayant également comme but le retour à l'interne. En troisième lieu, il y a la méthode de la pastorale d'engendrement, qui, bien qu'étant unilatérale, est foncièrement dialogique et axée sur une construction de sens. Enfin, des exhortations du pape François émerge la méthode de 'l'Église en sortie', qui, comme la précédente, est unilatérale et dialogique, mais focalisée sur la formation d'une communauté humaine de salut. Après une analyse approfondie de ces quatre méthodes, il s'avère que celle de 'l'Église en sortie' dispose des meilleurs atouts pour garantir la continuité de l'annonce de l'Évangile en modernité liquide.

⁵¹ G. RONZONI, *Des sectes dans l'Église? Critères pour un discernement pastoral* (La part-Dieu, 34), Namen, Lessius, 2019.

⁵² Zie de nummers van het tijdschrift *Lumen Vitae: Le tuilage en pastorale* (2020, nr. 4), *Faire des disciples à l'image et la ressemblance de qui?* (2018, nr. 3), *Conversion missionnaire des communautés* (2017, nr. 2).

⁵³ Bijvoorbeeld in zo van elkaar verschillende Franse bisdommen als Amiens, Beauvais, Besançon, Créteil, Reims, Tulle.